

Deus præscit futura contingentia absoluta per præsentiam æternitatis, immeritoque dixisset non posse cognoscere illa in causa: nam licet non cognoscat in causa proxima nude sumpta, quia sic non est causa completa, cognoscit tamen in causa completa per determinationem impressam a causa prima, quam determinationem futuram esse in sua voluntate cognoscit. Nec esset ulla differentia in cognoscendis futuris, quæ a sola Dei voluntate pendent, et quæ pendent a voluntate creata; nam omnium cognitio ad solam Dei voluntatem resolvitur. Hæc autem omnia quam sint nova in doctrina D. Thomæ, ex locis supra allegatis et ex veteribus Thomistis, quos etiam allegavimus, satis constat.

6. *Quarta animadversio de distinctione determinationis in his contingentibus in se, vel in causa.* — Quarto, advertimus in his objectionibus et aliis quæ ab istis auctoribus fiunt, non distingui in his futuris contingentibus determinationem futuri effectus in causa, vel in se, quam nos etiam vocavimus determinationem in actu primo, vel in actu secundo. Hinc enim ex eo, quod effectus futurus non habet determinationem in actu primo in voluntate creata absque decreto prædeterminante, juxta eorum sententiam, inferunt non habere determinatam veritatem, quia, nimirum, supponunt nullam esse posse determinationem talis effectus, in qua veritas determinata propositionis de futuro nitatur. At verò divus Thomas in absolute futuris aliam determinationem effectus agnoscit, nimirum, præsentialitatis in æternitate, quæ non est in causa, sed in ipso effectu in seipso, et consequenter includit determinationem causæ ad illum producendum in actu secundo, ut præsentem æternitati, et, per ordinem ad illam determinationem et præsentiam, habent propositiones sub modo de futuro prolatae determinatam veritatem. Ad hanc autem determinationem actualem, etiam ut præsentem æternitati, non oportet supponere causam ad unum determinatam in actu primo; sed satis est supponere illam completam omni modo in actu primo, non ad unum tantum effectum, sed ad plures cum indifferentia; nam a tali causa potest prodire determinatus effectus pro ejus libertate, et de necessitate aliquis prodibit, considerando actum ut futurum, quamvis non hic vel ille determinate ex vi dispositionis causæ in completo actu primo, sed confuse aliquis: considerando autem actum ut præsentem æternitati, necessario futurus est certus

et determinatus actus in specie et individuo, et ad illum potest supponi concursus ex parte Dei ad hæc omnia determinatus, ac sufficiens, et simultaneus, qui satis est ut effectus possit esse determinate præsens æterno intuitu divinæ præscientiæ sine alia prædeterminatione quæ libertatem lædat. Et ideo D. Thomas illum modum cognitionis, ut necessarium ad salvandam libertatem et conciliandam cum illa præscientiam, excogitavit, vel potius ex antiquioribus Patribus hausit. Idem ergo modus determinationis intelligendus est in futuris conditionatis in ordine ad præscientiam; illa enim etiam potest intueri, ut præsentia ex hypothesi, seu ad modum præsentium, et potest intueri causam non solum quoad dispositionem et virtutem completam in actu primo, sed etiam quoad actualem habitudinem et determinationem per actualem influxum in talem effectum, quem Deus infinita efficacia intelligendi intueri potest per modum præsentis. Nam eadem est habitudo inter talem causam et actum ejus, apprehensis ut præsentibus, et in se existentibus ex hypothesi, quæ intelligitur esse inter illa, ut præsentia æternitati: nam etiam hæc præsentia est objectiva, et non est de re verè et realiter in se existente ab æterno, sed de re, quam Deus ita prorsus intuetur ac si vere in se existeret, vel sicut intuetur illam nunc quando in se jam existit, et ideo de illa intuetur non solum quid potest operari, sed etiam quid operatur, ex efficacia et infinitate sui æterni intuitus. Ex eadem ergo simili modo intuetur emanationem futuram talis effectus a tali causa supposita ex hypothesi per modum præsentis: nam est eadem ratio, et nulla major invenitur repugnantia. Et tota hæc excellentia cognitionis meritissime recognoscitur in infinitæ Dei scientiæ thesauro.

7. *Ad primam objectionem solutio est negatio sequelæ.* — His positis, facile est ad singulas objectiones respondere. Ad primam, in qua inferebatur aliquid esse futurum saltem sub conditione sine voluntate Dei, respondetur negando sequelam: quia licet illa scientia conditionata non supponat decretum aliquod liberum quasi præexistens in Deo, includit in ipsa hypothesi decretum liberum ponendum in re, ut ab illo esse possit effectus qui dicitur sub conditione futurus, quia ab illo essentialiter pendet. Quod necesse est fateantur qui dicunt Deum, per suum concursum, determinare voluntatem, quia consequenter negare non possunt quin Deus, per scientiam simplicis intel-

ligentiæ cognoscat, quod si voluntas hominis cum tali objecto et cognitione creetur, et ipse Deus velit cum illa concurrere ad talem actum, illum efficiet. Solumque est inter nos et ipsos differentia, quod ipsi dicunt illum concursum esse prævium, et prædeterminativum voluntatis creatæ, et ideo consequenter dicunt in illo, si dandus sit, cognosci infallibiliter futuram determinationem creatæ voluntatis: nos autem dicimus concursum non esse prædeterminantem, seu concomitantem, et ideo in decreto dandi illum, aut per modum illationis ex illo non cognosci liberam determinationem voluntatis futuram, sed cognosci in seipsa præsentialiter ex vi et efficacia divini intuitus. Unde si argumentum coarctetur ad voluntatem Dei prædeterminantem, ita ut illatio sit, sequi ex nostra sententia aliquid esse futurum sine voluntate Dei prædeterminante, concedimus sequelam: est enim consequens verissimum non solum in conditionatis futuris, sed etiam in absolutis, ut satis nos docent actus peccatorum, etiam ut tales actus sunt, et libere fiunt. Neque hoc est contra Dei omnipotentiam vel absolutum dominium, quia talis effectus non est futurus sine influxu omnipotentiae Dei, nec sine voluntate sua, qua vult et voluntatem creatam sinere libere operari, et cum illa concurrere. Possetque, si vellet, illum actum impedire, aliter se habendo cum voluntate creata. Si autem vult illam indifferentem sinere, necesse est ut, quod voluerit ipsa, operetur, et consequenter etiam necesse est ut ipse Deus præsciat, quid ipsa voluntas creata, sic constituta, operatura et volitura sit.

8. *Ad primam confirmationem, in conditionatis includi decretum, in absolutis præesse, respondetur.* — Unde facilis est responsio ad primam confirmationem: concedimus enim æquiparationem, quæ in illa fit inter futura absolute, vel sub conditione, quantum ad hoc quod, sicut nihil est absolute futurum, nisi quod Deus aut vult fieri, aut vult sinere ut fiat, ita in conditionatis nihil est futurum ex hypothesi, nisi quod Deus aut vellet fieri, aut vellet sinere ut fieret. Discrimen autem est, nam respectu absolute futurorum illud velle Dei supponitur præexistens in Deo ante præscientiam absolutam; respectu vero futurorum sub conditione non ita supponitur, sed solum includitur in conditione, tanquam conjungendum cum illa, si in re ipsa poneretur. Et ratio discriminis est clara, quia scientia absoluta terminatur ad effectum secundum actualem existentiam præsentem absolute æternitati

Dei, et ideo necessario supponit in Deo actuale decretum æternum, a quo dimanaturus sit concursus ad talem effectum. At vero conditionalis nihil ponit in esse; unde per scientiam illius non videtur effectus ut absolute futurus, sed tantum sub conditione, et ideo necesse non est ut decretum Dei in re ipsa supponatur, sed sufficit ut in conditione includatur. Quod vero in illa confirmatione additur, non repugnare quod sint in Deo aliqua decreta conditionata, jam declaratum est, in capite præcedenti, quatenus id verum sit, et quomodo id non sufficiat ut tota scientia futurorum sub conditione ad talia decreta conditionata, tanquam ad unicum et necessarium fundamentum, revocetur. Nam ut talia decreta, præcise spectata, sint ratio sufficiens præsciendi futura, oportet ut ex parte Dei sint absoluta et prædefinitiva, imo et efficaciter prædeterminativa voluntatis creatæ, ut in tali decreto possit esse infallibilis futura cooperatio creatæ voluntatis. At vero, respectu malorum actuum, non sunt possibile decreta prædeterminantia, quia repugnant divinæ bonitati et sapientiæ, sive illa sint absoluta ex parte objectorum, sive conditionata, quia eadem est utrorumque ratio, si ex parte Dei sint absoluta et prædeterminantia. Respectu autem bonorum actuum, repugnant talia decreta libertati ipsorum, si efficaciter sint prædeterminativa quoad executionem, ut supponitur. Si vero solum sint prædefinitiva secundum ordinem intentionis, necesse est ut supponant scientiam conditionatam, ne libertatem tollant, et ideo non possunt esse sufficiens talis scientiæ fundamentum. Quæ omnia infra, in libro 5, late probanda sunt de absolutis decretis, et ideo nunc longiori probationi superse-demus, supponendo, quod certissimum est, eandem in hoc esse rationem de decretis conditionatis quæ de absolutis. Accedit præterea quod multiplicatio talium decretorum conditionatorum supervacanea est et inutilis, ac otiosa et sine fundamento introducta, ut probavi. Sola ergo illa conditionata decreta admittenda sunt, quæ divinæ providentiæ, ut versatur circa res aliquando futuras, consentanea et utilia inveniuntur, et in generalibus principiis ejus fundari possunt. Hæc autem ita sunt conditionata, ut etiam ex parte Dei non sint omnino absoluta quoad executionem effectus et prædeterminationem causæ secundæ. Quod si, respectu contingentium absolute futurorum, aliqua sunt decreta simpliciter absoluta et prædefinitiva ex parte Dei, de se

includunt virtute conditionem, et ideo necesse est ut supponant illam quasi purgatam per scientiam conditionatam, ut simpliciter et absoluta esse possint, ut in libro 5, capite ultimo, latius declarabo.

9. *Ad secundam confirmationem, dicimus veritatem Dei esse rationem cognoscendi veritates creatas ex parte principii, non vero ex parte termini.* — Ad secundam confirmationem, respondetur duplicem posse distingui rationem cognoscendi, scilicet, vel per modum principii, vel per modum termini, seu ex parte cognoscentis, aut ex parte rei cognoscendæ. Dico ergo veritatem Dei esse rationem cognoscendi omnes veritates creatas et creabiles, ex parte principii, seu ex parte ipsius Dei, non vero ex parte termini, seu objecti ad quod ultimate (ut sic dicam) terminatur scientia Dei, ut est creaturarum scientia. Et sic, quamvis Deus per seipsum sciat omnia possible fieri ab ipso, nihilominus supponit ex parte objecti veritates necessarias, ut hominem esse animal rationale, et similia. Et similiter supponit illa scientia veritates possibile, ut hominem posse peccare, aut bene agere. Et cum eadem proportionem, supponit veritatem cognoscibilem in futuris contingentibus, tam absolutis quam conditionatis, quamvis per seipsum et per suam veritatem in cognoscendo, id est, per suam infinitam et certissimam scientiam, et per suas ideas, ut rationes cognoscendi, omnem aliam veritatem intueatur. Cum vero obijcitur quia Deus non potest hoc modo per se cognoscere veritatem futuram, si ab ipso non pendeat, concedimus assumptionem: negamus autem subsumptionem, nimirum, futura conditionata non pendere a Deo, si non supponant in Deo decretum; satis enim est quod in conditione illud includant, quia propter essentialem dependentiam necessario includi debet, ut declaravi, neque oportet ut tale decretum sit prædeterminans, neque quod sit adæquata ratio veritatis futuræ, quando talis est ut non solum ab illo, sed etiam a libero arbitrio pendeat, tanquam a concausa simul in suo genere concursura, quæ dependentia, ut futura, non potest in solo decreto cognosci, sed in se, ut jam declaravi.

10. *Ad ultimam confirmationem sequela negatur.* — Ad ultimam confirmationem negatur sequela, nimirum, si Deus cognoscat talia futura ante suum decretum prædeterminans sub conditione, sequi, ut illa cognoscat, vel ut per se necessaria, vel ut futura ex aliqua alia causa extrinseca prædeterminante homi-

nis voluntatem. Neutrum enim sequitur; non quidem primum, quia, licet hæc sint contingenter futura, habere possunt determinatam veritatem, non quia per se necessaria sit simpliciter, sed quia ita futura est, unde ad summum resultat necessitas suppositionis, qua dicitur id, quod est, necessario esse: sic enim etiam quod futurum est, necessario erit. Neque etiam sequitur secundum, quia voluntas humana, ut se determinet, non indiget causa extrinseca determinante, neque alia extrinseca causa proprie et physice cooperante præter Deum: unde ad exemplum in argumento propositum de duabus voluntatibus, verbi gratia, Petri aut Pauli, conceptis sub esse possibili, et applicatis cum eisdem objectis et circumstantiis ad operandum, de quibus in quodam priori rationis signo æque præscitur posse consentire et dissentire, et in alio signo rationis posteriori de una præscitur esse consensuram, et de alia esse dissensuram, cujus diversitatis et præscientiæ ratio non creditur reddi posse, nisi ex aliqua causa extrinseca prædeterminante; verumtamen non ita est: aut enim postulatur ratio diversi eventus, aut ratio præscientiæ illius ex parte Dei. Prior ratio propria et proxima est liberum arbitrium, vel solum in malis, vel adjutum in bonis. Neque contra hoc obstat quod illæ voluntates in priori signo sint æque indifferentes: nam potius ex hac ipsa indifferentia nascitur, ut unus sic, alius sic operetur pro suo arbitrio, etiam cæteris omnibus antecedentibus existentibus paribus, quia hoc ipsum postulat libertatis dominium, ut in prolegomeno præcedenti ostensum est. Frustra ergo obijcitur vel cogitur esse necessarium recurrere ad constellationem, vel individuationem seu complexionem; nam liberum arbitrium his omnibus dominari potest, si velit: ex intrinseca ergo potestate illius futura esse poterit illa diversitas. Supposito autem quod sit futura, non oportet ex parte Dei aliam rationem reddere, ut cognosci possit, nisi quia infinitam vim habet cognoscendi, et omnem veritatem in seipsa intuendi sine ullo discursu formali, vel virtuali, sed per solam simplicem veritatis contemplationem.

CAPUT X.

ALTERI OBJECTIONI OCCURRITUR, ET AN SCIENTIA VISIONIS SIT CAUSA FUTURORUM EXPLICATUR.

1. *Objectio contra præcedentem resolutionem.* — In fine hujus prolegomeni, necessarium vi-

sum est de causalitate præscientiæ divinæ circa futura contingentia pauca præmittere; tum quia resolutio hæc necessaria nobis erit ad auxilia divinæ gratiæ explicanda; nam hac ratione hoc tempore valde agitata est hæc controversia; tum etiam quia ad occurrendum objectioni quæ contra præcedentem resolutionem fieri potest, videtur necessaria. Nam perinde comparari debet scientia conditionata ad contingentia sub conditione futura, sicut comparatur præscientia absoluta ad res aliquando futuras: sed per absolutam præscientiam non prævidentur futura, nisi quatenus eadem scientia est causa illorum; ergo ut præsciantur futura sub conditione, oportebit ut eadem præscientia sit causa futuritionis illorum. At hoc esse non potest: ergo nec potest dari talis præscientia. Minor (cætera enim nunc supponuntur) probatur, tum quia Deus non habet causalitatem circa futura tantum sub conditione, cum illa revera futura non sint, et quatenus talia sunt, sub latitudine entium possibilem permaneant: tum etiam quia, licet in illis velimus conditionatam causalitatem considerare, hæc non potest scientiæ attribui, alioqui oportebit in ipsa hypotesi seu conditione eandem scientiam involvere, sicut diximus in illa conditione includi decretum voluntatis Dei sufficientis ad causalitatem talis futuri: hoc autem est impossibile, alioqui circulus committeretur, seu sensus identicus fieret; perinde enim esset ac si diceretur: Si virtutes in Tyro fierent, et voluntas Dei cum præscientia futuri consensus concurreret, Tyrii pœnitentiam agerent. Hoc autem frivolum est et absurdum, ut constat: ergo repugnat dari talem scientiam, si ipsa scientia est causa futuritionis rerum. Ut hæc igitur objectio dissolvatur, necessarium est expendere an id quod supponit de causalitate scientiæ visionis verum sit. Et consequenter tractandum erit an hæc causalis propositio vera sit: *Quia Deus præscit hoc esse futurum, ideo futurum est.* Per occasionem vero, et quasi necessariam consecutionem, in fine videbimus an altera causalis vera sit: *Quia hoc futurum est, ideo Deus illud præscit.*

2. *Prima sententia.* — Est ergo prior sententia affirmans illam causalem: *Hoc est futurum, quia Deus præscit illud esse futurum,* esse veram, quod est dicere, scientiam visionis, ut talis est, esse causam futuritionis vel præscientiæ objecti sui. Hæc enim duo in idem redeunt, et ideo de illis indifferenter loquemur. Hanc sententiam defendunt hoc tempore moderni Thomistæ supra allegati, eamque anti-

quis scholasticis tribuunt cum Magistro in 1, d. 39; et in speciali refertur Albert., art. 3; Bonaventura, art. 1, q. 1 et 2. Maxime vero probatur imprimis auctoritate D. Thomæ, 1 p., q. 14, art. 8 ad 1, ubi, referens Origenem dicentem: *Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, ideo scitur a Deo antequam fiat,* exponit priorem partem intelligendam esse, considerando rationem scientiæ non habentis adjunctam voluntatem; posteriorem autem partem accipiendam esse in ratione consecutionis, seu illationis, non secundum propriam rationem causalitatis. Et in solutione ad tertium, ait objectum scibile non comparari ad scientiam Dei, ut mensuram ejus, sed, e converso, scientiam Dei esse mensuram ejus, quia est scientia artificis, quæ est mensura artefacti; et art. 16 dicit Deum de rebus a se factis habere scientiam practicam, quæ non est nisi scientia visionis.

3. Secundo, videtur hæc expressa sententia August.; nam lib. 6 de Trin., c. 10, et lib. 13, c. 13, expresse dicit: *Creaturas, non quia sunt, novit Deus; sed ideo sunt quia novit.* Et lib. 5 de Civit., c. 9, de creaturis ait: *Quidquid valent et quidquid facturæ sunt, certissime valent et facturæ sunt, quia valituras atque facturæ ille præscivit, cujus præscientia falli non potest.* Similia fere verba habet Gregor., lib. 20 Moral., c. 23, alias 24, dicens: *Quæcumque sunt, non ab æternitate ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt quia videntur.* Eandem sententiam videtur late docere Boetius, l. 5 de Consol. prosa ult., circa finem, ubi etiam Dion. Carthus. ita exponere videtur, et illius verba postea referemus.

4. *Fundatur opinio ratione præcipua.* — *Secunda ratio.* — *Tertia ratio.* — Tertio, suadet hæc sententia rationibus. Prima et præcipua est, quia scientia visionis non est speculativa, sed practica: ergo est causa rerum: consequentia clara est. Antecedens probatur, quia scientia simplicis intelligentiæ est tantum speculativa: ergo scientia visionis est practica: nam, sicut scientia visionis et scientia simplicis intelligentiæ adæquate dividunt scientiam Dei, ita etiam practica et speculativa; et ideo si scientia simplicis intelligentiæ speculativa est, necesse est ut scientia visionis sit practica. Secundo probatur idem antecedens, quia scientia visionis non supponit objectum suum, sed illud operatur: ergo est practica. Consequentia clara est; antecedens vero probatur, quia scientia Dei non contemplatur res existen-